

Världen som seminarium

Inge-Bert Täljedal

Rektor och professor i histologi, Umeå universitet

rektor@adm.umu.se

Att digital publicering kommer att förändra den vetenskapliga kommunikationens former är lika säkert som att boktryckarkonsten gjorde det. Ett par övergripande tendenser tycks självklara.

Redan den tryckta litteraturen växer så snabbt att forskare har svårt att hålla sig à jour. På nätet kan litteraturen i princip öka friktionsfritt. Denna lätthet att offentliggöra vilken rapport som helst kan ses som ett demokratiskt framsteg. Vinsten är dock delvis illusorisk på grund av litteraturens svåröverskådlighet. Framtidens forskare kommer därför sannolikt att efterfråga mer sofistikerade sökmotorer än idag för sällning och strukturering av information.

Utbytet av data och tankar har en djupare betydelse än att bara bekantgöra forskningsresultat. Sanningen är svåruppnåelig – även inom de områden där man ännu tror på dess existens och således kan tala om vetenskap i gängse mening. Kunskap skapas därför nödvändigtvis i en kollektiv process som förutsätter att forskare diskuterar i avancerade seriösa former och kontinuerligt justerar varandras misstag. Denna kritiska och luttrande diskussion gestaltas framför allt genom en etiskt förpliktande och för individens anseende riskfylld publiceringsverksamhet. Vetenskapens kvalitetsnormer blir härigenom relaterade till formerna för denna verksamhet. Med det menar jag inte någonting så populärt och relativiserande som att verkligheten skulle finnas "i språket", eller att litteratur väsentligen skulle handla om litteratur. Nej, det är just därför att verkligheten i en väsentlig mening finns utanför språket som argumentationens verktyg måste hållas

slipade, som anseendet hänger på att man kommunicerar korrekt, pratar rent.

Detta är ett elitistiskt faktum som inte kan elimineras genom vädjanden om stilistisk tolerans, interdisciplinär samverkan eller andra välmenande grepp; det hör till vetenskapens natur på samma sätt som konstfärdighet hör till konstens. Därför kan man nog vara säker på att den i teknisk mening ökade lättheten att publicera kommer att balanseras av uppkomsten av nya exklusiva fora, delvis på nätet men kanske inte bara där.

Nätet skulle dock kunna komma till användning för en breddning av den autentiskt vetenskapliga diskussionen. En kultur av disputation – begreppet här fattat i allmän mening – utmärker varje sant vetenskaplig miljö. Detta, som sagt, av rationella skäl och inte bara av tradition, även om den historiska bakgrunden verkligen är vördnadsbjudande. Så trist då, att doktorsdisputationerna har blivit så mekaniserade och fadda! Deras grundläggande demokratiska idé – inviten till offentlig kritik – skulle kanske kunna få en vitaliserad tillämpning i vår tid om disputationerna delvis förlades till nätet. Efter en vanlig disputation kunde både avhandlingen och huvudpunkterna i opponents kritik läggas ut och envar inbjudas att kommentera det hela. Efter en viss tid, säg några dagar, skulle respondenten till sist ge sina synpunkter och svar. Tänk att ha hela världen som ett slags kvalificerat seminarium! Visst borde väl någon IT-förstående kunna utarbeta ett enkelt format för detta och någon djärv fakultet sätta igång med ett experiment?